ઉષઃપ્રાર્થના

(પ્રભાતિયાં)

રંગ અવધૂત

કિંમત આઠ આની

પ્રકાશક—

અમૃતલાલ નાથાભાઈ મોદી

મોદીસાંથ

નડીઆદ.

સં. ૧૯૮૭.

આવૃત્તિ ૧ લી. પ્રત. ૧૦૦૦

મુદ્રક : પટેલ મૂળચંદભાઈ ત્રીકમલાલ
મુદ્રણસ્થાન : શ્રી સૂર્યપ્રકાશ પ્રીન્ટિંગ પ્રેસ
પાનકોરનાકા : અમદાવાદ.

નિવેદન

મનુષ્યની આધ્યાત્મિક પ્રગતિમાં પ્રાર્થના એક અત્યંત અગત્યની ચીજ છે. સવારે ઊઠતી વખતે અને સાંજે સૂતી વખતે દરેક મનુષ્યે પોતાના ઇષ્ટદેવનું સ્મરણ કરવું જોઇએ એવું સામાન્યતઃ દરેક ધર્મનું વિધાન છે. હિંદુધર્મને તો આ વસ્તુ જગજૂની છે. અને હિંદુસમાજમાં આજે પણ ઘણાં, આધેડ વયનાં સ્ત્રીપુરુષો સવારમાં વહેલાં ઊઠી પ્રભાતિયાં ગાતાં હોય છે. શહેરના જંજાળી જીવોને, ધમાલીયા જીવનમાં રચ્યાપચ્યા રહેનાર માણસોને, અડધી ઊંઘમાંથી ઊઠી કારખાનામાં કે ગાડીએ દોડતા જનસમૂહને, દિનપ્રતિદિન આ વસ્તુ અપરિચિત થતી જતી હોય તો કાંઈ નવાઈ જેવું નથી. જીવન-કલહ દિવસે દિવસે એટલો બધો વધતો જાય છે કે પેટપૂજાની દોડધામમાં બિચારા લોકોને પ્રભુનું સ્મરણ કરવાની ભાગ્યેજ ફુરસદ હોય છે! જે ભારતવર્ષના હિંદુસમાજ માટે ભગિની નિવેદિતા જેવી એક વિદેશી વિદુષી બાઇએ પણ એમ જણાવેલું કે *No Bath No prayers; No prayers, No Dinner*—સ્નાન ન કર્યું હોય તો સેવાપૂજા થાય નહિ, અને સેવા પૂજા કર્યા સિવાય ખવાય નહિ—તેજ આર્યાવર્તના અંગ્રેજી કેળવણીના કારખાનામાંથી 'Educated' (ભણેલા) ની છાપ લઇને નીકળેલા માણસોના જીવનમાં ઉપરોક્ત ઉક્તિનું સત્ય કેટલે અંશે નજરે પડે છે તે વિષે તે તે માણસો પોતેજ વિચારી લે એ ઠીક.

છતાં છેલ્લાં કેટલાંક વર્ષોથી આ કહેવાતા ભણેલા લોકોમાં પણ એક પ્રકારની ધર્મજીજ્ઞાસા ઉત્પન્ન થવા લાગી છે; અને એમાંના કેટલાકના જીવનની નિત્યચર્યામાં પ્રાર્થનાને એક અગત્યનું સ્થાન અપાવા લાગ્યું છે એ એક શુભ ચિન્હ છે. હમણાં હમણાંમાં તો લાંબા વખતથી સૂતેલા રાષ્ટ્રદેવને જગાડવા માટે પ્રભાતફેરી વગેરેનો પ્રસંગોચિત કામચલાઉ પ્રચાર થવા લાગ્યો છે; અને કકડતી ટાઢમાંય ખભે એક તારો ને હાથમાં મંજીરા લઇ પોતાના ગાનથી આળસમાં સૂતેલી દુનિયાને નિદ્રાનો ત્યાગ કરી કર્તવ્યાભિમુખ થવા પ્રેરતા, નિષ્કામ, ત્યાગી, અને વિરક્ત ફેરીઆઓનું—જગતના કલ્યાણ માટેજ જેમની વિભૂતિઓ છે તેવા સાધુ સંતોનું—દશ્ય પણ સાવ અદશ્ય નથી થયું. આ ગાનના શ્રવણમાત્રથીયે મનુષ્યના અંતઃકરણમાં ઘડીભર તો

પવિત્ર ભાવો જાગે છે; તો પછી એના પ્રત્યક્ષ ગાનથી તો માણસને કેટલો આનંદ થાય ?

ઉષઃકાલ એ દેવકાલ છે. દુનિયા તમસ્થી કંટાળી ક્રમણાંજ જાગ્રત થએલી હોય છે; અને રજસ્ની ધમાલ હજી દૂરથીજ ડોકીયાં કરી રહી હોય છે. આવે વખતે સ્વાભાવિક રીતેજ વાતાવરણ સત્ત્વથી ઉભરાતું હોય છે. દૈવી જીવો પોતાના ચિત્તને ઈશ્વરાભિમુખ કરવામાં આ વખત ગાળે છે. તેમના ચિત્તની પ્રશાંતવાહિતાનું પૂર કોકવાર વૈખરી દ્વારા બહાર વહેવા માંડે છે. આવે વખતે કોઇ સંસ્કારી જીવ પાસે હોય તો એને આ આનંદના ઉદ્ગાર ઝીલી લેવાનું સદ્ભાગ્ય પ્રાપ્ત થાય છે; એનો લાભ લઈ કેટલાય દુઃખી જીવ દિલાસો મેળવી કૃતાર્થ થાય છે.

આ નાનકડા પુસ્તકમાં અમે આનંદથી બેહોશ, એવા જ એક દૈવી જીવના સ્વૈર ઉદ્ગારોમાંથી કેટલોક ભાગ ગૂજરાતની ધાર્મિક પ્રજા આગળ રજુ કરીએ છીએ. 'શ્વાસે શ્વાસે દત્તનામ સ્મરાત્મન્' ની ગીર્વાણગર્જનાથી પોતાના ભક્તજનોની આસુરી વૃત્તિઓરૂપી પિશાચોને દૂર ભગાડતા નર્મદાતટવિહારી બ્રહ્મચારી શ્રી. **પાંડુરંગ (રંગ અવધૂત)** મહારાજ કૃત સંસ્કૃત **પ્રાતઃસ્મરણ** અને * કેટલાંક ગૂજરાતી પ્રભાતિયાંનો એમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. મહારાજશ્રી કૃત **સાયંસ્મરણાદિ સાયંપ્રાર્થના–શ્રીદત્ત–પંચપદી**–વાંચી કેટલાક ભક્તજનોને તેઓશ્રી કૃત **પ્રાતઃસ્મરણાદિ** પણ એક પ્રભાતપ્રાર્થનારૂપે જુદા પુસ્તકાકારે પ્રસિદ્ધ થાય તો ઠીક એવી ઇચ્છા થઈ. આ **ઉષઃપ્રાર્થના** તેઓના એ પુણ્ય સંકલ્પનું ફળ છે.

આવા સંગ્રહની ઉપયોગીતા અને જરૂરિઆત વિષે અમારે કાંઈ પણ લખવું એ સ્વપ્રકાશનની પ્રશંસા કરવા જેવું છે પણ અમને એટલો તો વિશ્વાસ અને શ્રદ્ધા છે જ કે એના પરિશીલન અને ગાનથી મુમુક્ષુને જ નહિ પણ સામાન્ય માણસનેય અપાર આનંદ અને લાભ થશે. જેમ બધાં પ્રકાશનો બધાને માટે નથી હોતાં તેમ આ પણ બધાને સ્પર્શી ન શકે એ બનવા જોગ છે. ગૂજરાતની ધાર્મિક પ્રજામાંથી બે પાંચને પણ એ પ્રેરણાપ્રદ નીવડે તોપણ અમારો પ્રયત્ન સફળ છે.

ફાગણ વદ ૧૨. **પ્રકાશક.**

---

* મહારાજશ્રીના બૃહદ્ ભજનસંગ્રહ માટે **અવધૂતી–આનંદ** જુઓ.

ॐ

॥ श्रीदत्तः प्रसन्नोऽस्तु ॥

। શ્વાસે શ્વાસે દત્તનામ સ્મરાત્મન્ ।

ઉષઃપ્રાર્થના.

૧

અથ પ્રાતઃસ્મરણમ્

પ્રાતર્નમામિ ભગવન્તમનન્તમાદ્યં
સચ્ચિત્સુખાત્મકશિરસ્ત્રિતયં દધાનમ્ ।
ઐશ્વર્યવીર્યયશઆદિભુજૈર્લસન્તં
તં દેવમત્રિવરદં નતદત્તસર્વમ્ ॥ ૧ ॥
સર્વાત્મકં સકલવન્દિતપાદપીઠં
ભક્તાનુરૂપધૃતરૂપમનેકમેકમ્ ।
શાન્તં સદેકનિલયં નિલયાદિહીનં
તં વાત્યવાતરશનં રસનાતિગં કમ્ ॥ ૨ ॥
યસ્મિન્નિદં જગદશેષમનુપ્રવિષ્ટં
વસ્ત્રે ગુણા ઇવ ગુણાતિગમપ્રમેયમ્ ।
વેદશ્રુભિઃ પ્રતિદિનં બહુ ક્રીડમાનં
ભૂતેઃ શ્મશાનકુહરે તમતર્ક્યલીલમ્ ॥ ૩ ॥
માયાપતિં પતિવિહીનનિરસ્તમાયં
યં યોગિભોગિજટિમુણ્ડિન આસ્તુવન્તિ ।
નેતીતિ વેદનિવહાઃ ખલુ યત્ર મૂકાઃ
કોહં સ્તવે નુ ભગવન્ પ્રણુતોસ્મ્યતો હિ ॥ ૪ ॥
રંગેન વિહિતં સ્તોત્રં ચતુઃશ્લોકસમન્વિતમ્ ।
યઃ પઠેત્પ્રાતરુત્થાય તસ્યાહઃ સુખદં ભવેત્ ॥ ૫ ॥

પ્રભાતિયાં.

૨

(જાગને જાદવા—એ રાહ)

ધ્યાય હ્યત્રિજમરં જીવ કરુણાકરં તદ્વિના કાપિ નો તારકસ્તે ।
બ્રહ્મ સત્યં જગદ્વિદ્ધિ મિથ્યા પરં ચિન્તયાહર્નિશં તત્ત્વમન્તે ॥ ધ્રુ૦ ॥
મોહરાત્રિર્ગતા જ્ઞાનદીપ્તિરતતાઽજ્ઞાનતલ્પે વૃથા કિં નુ શેષે !
બુધ્ય કસ્ત્વં કુતો દેશિકં વ્રજ તતો દાન્તિવૈરાગ્યતઃ શૂન્યદેશે ॥ ધ્યાય૦૧ ॥

સ્થૂલમેતદ્વૃથા સૂક્ષ્મમન્તર્વૃથા કારણે કા કથા તત્પરં તત્ ।
દ્વૈતમુલ્લંઘ્ય યત્તદ્ધિ રૂપં તુ સત્તે ન નાનાસ્તિ ત્વત્તસ્તુ ચાન્યત્ ॥ ધ્યાય૦ ૨ ॥

નામરૂપે ન તે જાતિગોત્રે ન તે કિન્ત્વહં મન્યતે મૂઢ કસ્માત્ ।
ન ત્વહં નાપિ ત્વં સર્વમેતત્ક્ષરં વિદ્ધિ વિદ્યુચ્ચલં વિરમ તસ્માત્॥ ધ્યાય૦ ૩ ॥

શુક્તિરજતં યથા સર્વમેતત્તથા ભાસમાત્રં વૃથા સ્વપ્નકલ્પમ્ ।
ભૂપતિસ્ત્વં વૃથા ભિક્ષસે કિં પથા ભુંક્ષ્વ રાજ્યં તતાનન્તકલ્પમ્ ॥ ધ્યાય૦૪ ॥

તીર્થભ્રમણું વૃથા શાસ્ત્રશ્રવણું તથા નો શ્રુતા 'રંગ' યદિ મૌનગાથા !
સા શ્રુતેસ્ત્યાગતસ્તત્ત્વમસ્યત્ર તે જન્મ વ્યર્થં ગતં કોન્યત્રાતા ॥ ધ્યાય૦ ૫ ॥

૩

દત્ત દિગંબરા ઊઠ કરુણાકરા, પહાંટ ઝાલી પુરે ઝોંપ આતાં;
ભક્તજન હે ઊભે વાટ પહાલી સભે, દર્શને દે। ત્યાં શીઘ્ર શાતા !—ધ્રુ૦
અરુણ તમ દૂર કરી કુંકુમેં નભ ભરી, બાપડી હી ઉષા પદર પસરી;
ગંગ ખળખળ કરી ત્વદ્યશેં જગ ભરી, મંદ વાહે કશી અનિલલહરિ ! ૧
વનગંધર્વ હે સુસ્વરેં ગાઇતી, મોર કેકારવેં નૃત્ય કરિતી;
મુનિકુલેં ગર્જતી વેદમંથરગિરા, ઊઠ બા શ્રીધરા રાણુ પઠતી ! ૨
ષટ્પદેં પદ્મદલીં ગુંજતી પ્રિયકરા ભેટતી હીં મુદા ચક્રપિલ્લીં;
'રંગ' કષ્ટી ઉભા પાહૂં દે મુખપ્રભા, લોળૂં દે સતત બા ચરણકમળીં ! ૩

૪

જાગ્યને જોગીડા દત્ત દિગંબરા,
તુજ વિના ભક્તઅધ કોણ હરશે ?
કલિ બધે વ્યાપિયો ધર્મ સંતાડિયો,
ધર્મસંસ્થાપના કોણ કરશે ?—ટેક.
નાસ્તિકો [1]નગ્ન થઇ વલ્ગના બહુ કરે,
ઓચરે જેહ મન જેહ ભાવે;
ભક્તિ પંગૂ થઈ અન્ય ખંડે ગઇ,
સર્વને શુષ્ક મન જ્ઞાન ભાવે.—જાગ્યને૦ ૧

ત્યાગવૈરાગ્યની ઠેકડી સહુ કરે,
ભોગમાં મસ્ત થઈ જગ્ત ડોલે;
દાનવ્રતપૂજને ચિત્ત હા ! નવ ઠરે,
વ્હેમ બાધા બધે સ્વૈર ચાલે.—જાગ્યને૦ ૨

ગુરુ તણો રાફડો ચોદિશે ફાટિયો,
જેહને જે ગમે તેને મુંડે;
'મુંડને મોક્ષ' એ સૂત્ર સોંઘું થયું,
વ્યાસશાંડિલ્ય ગમ કોણુ દોડે ?—જાગ્યને૦ ૩
આપપંથી બધા આત્મ નવ ઓળખે,
દેવને ભૂલી મંદિર પૂજે !

'રંગ' મૂગો રઈ તુંહિ તુંહિ ઓચરે,
તું વિના આન[2] નવ કાંઈ સૂઝે ! !—જાગ્યને૦ ૪

---

૧. નિર્લજ્જ થઈ; મર્યાદા મૂકી દઈ. ૨. બીજું; અન્ય.

૫

એક કિરતાર કલિતાર સૃષ્ટિ તણો,
મૂકીને મૂઢ નાના[1] ઉપાસે;
એક અનંત અવિનાશી પરિબ્રહ્મને,
ભૂલીને ભૂતની દોડે વાંસે !—ટેક.
આંખ દેખે નહિ કાન સૂણે નહિ,
ઇંદ્રિયો સ્પર્શ ના જેહ કરતી;
તે થકી ઊપન્યું[2] સર્વ સૃષ્ટિ વિષે,
પવન પાણી અને તેજ ધરતી.—એક૦ ૧
કાળ કંપે અતિ બીકથી જેહની,
તેજ ચંદ્રાર્ક જે અમિત[3] આપે;
સૂર્યનો સૂર્ય એ ચંદ્રનો ચંદ્ર એ,
દુઃખડાં દીનનાં એજ કાપે.—એક૦ ૨
પ્રેત ને પ્હાણને પૂજી પાખંડને,
પોટલાં પાપનાં કેમ છૂટે ?
વ્હેમ બાધા થકી બોધ થાએ નહિ,
બોધ વિણ બંધ જનિ[4] કેમ તૂટે ?—એક૦ ૩
બીજમાં વૃક્ષ ને વૃક્ષમાં બીજ પરિ–
બ્રહ્મમાં આપ પર તેમ કાસે;
[5]રજ્જુભુજંગ સમ વિશ્વ ભ્રાંતિ બધી,
આદિમધ્યાંત પરિબ્રહ્મ ભાસે.—એક૦ ૪
સુજ્ઞને સાન બસ [6]અજ્ઞને આણ પણ,
[7]દગ્ધને ડા'પણ કોણ દેશે ?
દેખતાં આંધળો આપથી થાય જે,
તેહનો હસ્ત તે કોણ રહેશે ?—એક૦ ૫

---

૧. અનેક ૨. ઉપન્યું. ૩. અપાર. ૪. જન્મ. ૫. દોરડીમાં સર્પની ભ્રાંતિની માફક. ૬. અણસમજુ. ૭. દોઢડાહ્યો.

તર્કવિતર્કનું જોર ચાલે નહિ,
પંડિતાઇ વૃથા ત્યાં તકાસે;
જ્ઞાતઅજ્ઞાતની પાર પર એ વસે,
જ્ઞાત અજ્ઞાત એથી પ્રકાશે !—એક૦ ૬

જ્ઞાની મૂગા થયા મૂક બોલે ઘણું,
દેખતા આંધળા અંધ દેખે !
પંગુ દોડે ઘણું દોડતા પાંગળા,
સુરિજનો શૂન્યમાં આપ પેખે ! !—એક૦ ૭

તેહ તું તેહ તું વેદ ગર્જી કહે,
સૂણતાં 'રંગ' નર ભાન ભૂલે;
મોહપડદો ખરે, સંસૃતિભય ટળે,
ગુરુકૃપા હોય તો ભેદ ખૂલે.—એક૦ ૮

૬

એક આધાર કિરતારનો જગતમાં,
એ વિના શૂન્ય શમશાન ઠાલું;
દીપ વિણ ગેહ[૧] જ્યમ સ્નેહ વિણ દીપ જ્યમ,
પ્રાણ વિણ દેહ જ્યમ કુણપ[૨] મેલું.—ટેક.
દિવ્ય રચના કરી માનવી તનુ રચી,
અંગઉપાંગથી પૂર્ણ કેવી ?
દુગ્ધ પેદા કરી જનનીના સ્તન વિષે,
જન્મ પહેલાં લીધી સૂધ[૩] એવી ! !—એક૦ ૧

ચિત્ત ચિંતન કરે બુદ્ધિ નિશ્ચય કરે,
શકિત એવી વળી જેણે દીધી;
તેહને ભૂલીને અન્ય વાંસળ ફરે,
રતનને છોડીને રાખ લીધી !—એક૦ ૨

૧. ઘર. ૨. મડદું. ૩. સંભાળ.

આંખની આંખ જે કાનનો કાન જે,
દેવનો દેવ જે તેહ ભૂલી;
વિષયકર્દમ[1] ચુંથી મોહ જાળું ગુંથી,
શીરો મૂકી ગળી વ્યર્થ થૂલી !—એક૦ ૩
શું થયું વેદવાણી બક્યાથી ઘણી ?
શું થયું શાસ્ત્ર પુરાણ વાંચ્યે ?
શું થયું સ્નાન ને દાન કીધા થકી ?
શું થયું તીર્થ ને પ્હાણ પૂજ્યે ?—એક૦ ૪
શું થયું રૂપ કાઢી થયે ફુટડો ?
શું થયું નાર કોડે રમાડી ?
શું થયું હસ્તી ને વાજી[2] સ્વારી થકી ?
શું થયું લોક અચરજ પમાડી ?—એક૦ ૫
શું થયું ગદ્ય ને પદ્ય રચના થકી ?
શું થયું ભાષણો વ્યર્થ દીધે ?
શું થયું દેશવિદેશવિખ્યાતિથી ?
શું થયું કાવ્યરસ ભૂરિ[3] પીધે ?—એક૦ ૬
શું થયું મુંડ મુંડાવી ચોદિશ ભમ્યે ?
શું થયું વન વિષે વાસ કીધે ?
શું થયું કાય સૂકાવી ઉપોષણે ?
શું થયું શુષ્ક હરિનામ લીધે ?—એક૦ ૭
વેદના મૂળને શાસ્ત્રના [4]સૂરને,
જગતકરતારને જો ન જોયો;
વ્યર્થ નર અવતરી માતૃયૌવન હરી,
'રંગ' ચિંતામણિ જન્મ ખોયો ! !—એક૦ ૮

---

૧. કાદવ. ૨. ઘોડો. ૩. ઘણો. ૪. (i) સૂર્ય–સર્વ શાસ્ત્રોના આધારભૂત બ્રહ્માનુભવરૂપ પ્રકાશ. (ii) સચ્છાસ્ત્રોરૂપી વાજીંત્રોમાં ગુંજી રહેલ જીવબ્રહ્મની એકતાનો સૂર.

૭

ભાવથી ભજન કર, હરિતણું રટણ કર,
નિંદ પર છોડી દે, મૂર્ખ પ્રાણી;
કોટિ પુણ્યે કરી નરતનુ આ મળી, તાર ચિંતામણિ એહ જાણી. ટેક.
બાલપણ ખેલમાં તરુણપણ [૧]મેલમાં, ક્લેશમાં કામિનીસંગ ખોયું;
દામ ને ચામમાં વ્યર્થ એળે ગયું, અંત પસ્તાવથી ચિત્ત રોયું !–ભાવથી૦ ૧
વૃદ્ધ તનુ થરથરે, ચીતડું નવ ઠરે, કામના ના મરે કો ઉપાયે;
માળ ગ્રહી ના ગ્રહી, કાળ ઉભો સહી, કાજ ત્યાં ના સરે મૂઢ રોયે.–ભાવથી૦ ૨
હાથથી દાન કર, કાનથી શ્રવણ કર, ગાન કર વદનથી નાથ કેરૂં;
સાંગ છે દેહ [૨]સ્વસ્થાક્ષ નર જ્યાંસુધી, પુણ્યપંથે પળી ટાળ તેડું–ભાવથી૦ ૩
આગ લાગી ઘરે કૂપ ખણવા ફરે, હાંસી થાએ હરે જો વિચારી;
[૩]દાર ને વિત્ત ત્યાં કામ આવે નહિ, દાસ ને દાસીની વ્યર્થ યારી.–ભાવથી૦ ૪
આભ ફાટયું તિહાં થીગડું કોણ દે, નાથ નટવર વિના કોણ બેલી?
'રંગ' માયા ત્યજી ભક્તિ દૃઢ ઉર ધરી,
[૪]નાથપદકંજરત થાને [૫]આલી !!–ભાવથી૦ ૫

૮

ઊઠને જીવ ઉદ્યોગ અદકો કરી,
જનમનાં પાપ સહુ નાખ ધોઈ;
ભકિત ભગવાનની પ્રાપ્તિ નિર્વાણની,
આપથી આપને લેને જોઇ.—ટેક.
કોણ તું જીવડા શે થકી આવિયો,
મરણ પછી શી ગતિ જો વિચારી:
આદિ ને અંતમાં નાહીં, તે મધ્યમાં
શે હશે કાય તુજ આ વિકારી?—ઊઠ૦ ૧

---

૧. વિષયોપભોગમાં. ૨. શાબૂત ઇંદ્રિયોવાળો. ૩. સ્ત્રી. ૪. પ્રભુના ચરણકમલમાં મગ્ન. ૫. હે (મનરૂપી) ભ્રમર.

નાશની આશમાં વ્યર્થ કાં ભટકતો,
કીચડે કાંચન ક્યાંથી હોયે?
[1]તોયને મંથતાં તૂપ[2] નહિ નીસરે,
[3]અબ્દ હજાર જો તું વલોવે!—ઊઠ૦ ૨

[4]ઉપલ અગ્નિ તણો જોગ જાણ્યો ઘણો,
જુક્તિ વિણ મુક્તિ નવ હાથ આવે;
અલ્પ મતિ આંધળી આત્મ નવ ઓળખે,
વેદિયાં ઢોર[5] તે ત્યાં ન ફાવે!—ઊઠ૦ ૩

મસ્ત કો ભેદીઓ[6] આપ પર વેદીઓ[7],
જાણતો દસ્ત[8] જો 'રંગ' પકડે;
મોહધુંધટ ખરે, શોક શંકા ટળે,
શાંતિ સુખ પ્રજ્વળે આપ મેળે!!—ઊઠ૦ ૪

૯

શે મુખે વર્ણવું કીર્તિ કિરતારની?
નેતિ નેતિ કહી વેદ થાકયા;
સહસ્રદ્વય જીભથી શેષ વર્ણી રહ્યા,
શેષ નવ ગુણ તણું તોએ પામ્યા! ટેક.

પિંડબ્રહ્માંડની ખંડરચના કરી,
લક્ષ ચોરાશી યોનિ બનાવી;
ખાદ્ય ને પેય વળી અવનવું ત્યાં રચ્યું,
એકથી એક છે દિવ્ય ભારી.—શે૦ ૧

---

૧. પાણીને. ૨. ઘી. ૩. વર્ષ. ૪. પથ્થર. ૫. પઠત મૂર્ખ (learned fools). ૬. ભેદુ. ૭. જાણકાર, જ્ઞાની. ૮. હાથ.

રવિ શશી તારલા વ્યોમ[1] માંહે ભર્યા,
મેઘમંડળ તણાં જૂથ ન્યારાં;
આભ વણથંભ અદ્ધર ધરી રાખિયું,
પ્હાડથી નીસરે વારિધારા!—શે૦ ૨

દિવસ ને રાત ઋતુકાળ નિશ્ચય કર્યો,
સર્વમાં દીસતી એક માઝા;
પવન ને પાણીની જોડ સાધી ઘણી,
એકથી સરજ્યા ઘાટ ઝાઝા.—શે૦ ૩

બિંદુથી સિંધુ નિર્માણ કોટિ કીધા,
નિયમથી બદ્ધ કરી તેહ થાપ્યાં;
બાજી સારી રચી ખેલતો રચીપચી,
દેખીને [2]સુરવરો મોહ પામ્યા.—શે૦ ૪

અકળ ગતિ તાહરી, મતિ ન ચાલે હરિ!
મૌનમાં મુનિજનો મોજ માણે;
'રંગ' કરગરી પડી પાંવ તુજ નરહરિ,
તું વિના આન નવ વેણુ આણે.—શે૦ ૫

૧૦

વિષયની વાતમાં વિષ્ણુ ભૂલી ગયા,
રાખની આશમાં લાખ ખોયા;
દેહની ચિંતમાં દેવ કોરે રહ્યા,
મોહિનીજાળમાં સર્વ મોહ્યા.—ટેક.

પેટની વેઠમાં રાતદિન આથડે,
શેઠની ભેટ નવ ક્યાંય થાતી;
આયુ એળે ગઇ કરમકથની રહી,
રોઇ રોઈ થઇ આંખ રાતી.—વિષયની૦ ૧

૧. આકાશ. ૨. દેવો.

ગંગકાંઠે રહી તૃટ્[1] થકી તડફડે,
બીકથી ફડફડે જીન મેલો;
કલ્પવૃક્ષે વસી ભૂખથી ટળવળે,
ભીખથી હરખતો જીવ ઘેલો.—વિષયની૦ ૨

કહાન મન ના ઠરે, કામિની ચિત હરે,
ભોગમાં ભસ્મ થઈ અંત કાયા;
પિંડપોષણ કરી પાપ પૈસો રળી,
નિરયમાં[2] નાખતી 'રંગ' માયા.—વિષયની૦ ૩

મન માર્યા વિના મુક્તિ નવ સાંપડે,
[3]શુક્તિ જાણ્યા વિના ભ્રમ ન જાયે;
ભ્રમ ભાગ્યા વિના બ્રહ્મ નવ આકળે,
ભવવ્યથા ના શમે કો ઉપાયે.—વિષયની૦ ૪

૧૧

જૂઠમાં જીંદગી જાય નર જો વહી,
પાણીનું પૂર જ્યમ જાય દરિયે;
દિવસ ને રાત ઋતુકાળ ઝટઝટ વહી જાય છે,
ચેત નર મૂઢ જરીએ! ટેક.

શઠ તણી સંગતે સંતનિંદા કરી,
સાધુકુથલી કરી મોજ માણે;
દેવ ને ધર્મની ઠેકડી બહુ કરી,
આપને અન્યથી સુજ્ઞ[4] માને—જૂઠમાં૦ ૧

દામની દોડમાં કામિનીસોડમાં,
નામની નેમમાં જીવન ખોતો:
પરદોષે કરી સૂક્ષ્મદૃષ્ટિ હરિ !
આપની[5] એબમાં અંધ થાતો!—જૂઠમાં૦ ૨

૧. તરસ. ૨. નરકમાં. ૩. છીપ. ૪. ડાહ્યો. ૫. પોતાની જાતની.

સત્ય મુખ નવ ગમે અનૃતે[1] મન રમે,
ભ્રાંતિમાં ચિત ભમે દિવસરાતી;[2]
પરધન દાર પરની તકાસે અતિ,
દાનમાં નવ ધરે પાઈ રાતી.–જૂઠમાં૦ ૩

દેહને અમર માની રમે વિષયમાં,
[3]દમનને ઢોંગ માની વખોડે;
આપપંથે પળી આત્મહત્યા કરી,
પાપનાં પોટલાં બાંધે કોડે[4].—જૂઠમાં૦ ૪

આખર આકરી ચેત મન વાઘરી,
કાળ મન લેશ કરુણા ન આવે,
માર મારે અતિ શરણ એક શ્રીપતિ,
'રંગ' વકીલાત નવ અન્ય ફાવે !–જૂઠમાં૦ ૫

૧૨

ભાવ વિણ ભક્તિ નવ કામ આવે કદી,
ભૂખ વિણ ભાખરી વ્યર્થ ઝેરી:
સ્નેહ[5] વિણ દીપકળી કેમ ઓપે સહી,
[6]કલીબની વલ્ગના ગગનઘેરી ? ટેક.

પ્રેમ ત્યાં નિત્ય પરમેશ હાજર ખડો,
ઢોંગથી ઢૂકડો દૂર નાસે;
નાટકી ઠાઠથી કાટ નવ નીસરે,
કામ ત્યાં રામ કદીએ ન ભાસે.—ભાવ૦ ૧

ઠાઠ ઉપર કર્યો મેલ માંહે ભર્યો,
ખેલ ખેલાડીનો પેટ ભરવો;
હરિ હરિ રાતદિન મુખ થકી ઓચર્યો,
આંસુ પાડી મૂવો ભાંડ ભડવો !—ભાવ૦ ૨

---

૧. અસત્યમાં. ૨. રાત. ૩. ઇંદ્રિયનિગ્રહ. ૪. હોંસે. ૫. તેલ. ૬ નપુંસક.

કૂડ ને કપટ કુકર્મ માંહે ભર્યા,
બહારથી તિલક ને છાપ દીધાં !
માળ ને [1]ટાળથી મૂઢ જન છેતર્યા,
મીઠડી વાણીથી કવન કીધાં ! !—ભાવ૦ ૩

પિયુ પિયુ ઓચરી વન બપૈયો મૂવો,
પિયુ તણો શોધ નવ ક્યાંય લાગ્યો;
કાળની જાળમાં અંત જઈ સાંપડયો,
પાંખ ફફડાવીને વ્યર્થ રોયો !—ભાવ૦ ૪

ભજન અમૃત તણું [2]અશન વિષનું ઘણું,
અમર તે કાય તુજ કેમ થાશે ?
ગાન મુખ રામનું ધ્યાન તો દામનું
ચામનું 'રંગ' કયમ મુક્તિ થાશે ?—ભાવ૦ ૫

૧૩

વિષયની વાડીમાં જીવ ભૂલો પડ્યો,
વિષયપુષ્પે ભમે મૂઢ ઘેલો;
રૂપ ને રંગમાં મોહી ખળસંગમાં,
આયુ એળે ખુવે રાંડયેલો.—ટેક.

શ્વાનને હાડથી પ્રીત લાગી ઘણી,
દ્વેષથી ઝાડની ઓથે ધાએ;
દાઢથી સ્રાવ જે થાય તે હાડનો,
માની મનમાં અતિ ખુશ થાએ.—વિષયની૦ ૧

સ્વાત્મસુખ પરિહરી નિગ્રહઇંદ્રિય[3] થઈ,
આપથી આપને મૂઢ બાંધે;
અંત જર્જર થઈ કાળજાળે પડી,
મત્સ્ય સમ તડફડી પ્રાણ કાઢે !—વિષયની૦ ૨

---

૧. કરતાલ. ૨. ખાણું. ૩. ઇંદ્રિયોને વશ.

ભક્તિ મન ના ગમે ભાંડ ભવાઈ રમે,
ખાન ને પાનમાં મસ્ત રહેતો;
રાનમાં અંત જઇ રાખ થઈ લેટતો,
ફરી ફરી ગર્ભમાં દુઃખ સહેતો.—વિષયની૦ ૩
કીટ[1] કર્મે કરી વમળમાં જઇ પડયો,
એકથી અન્યમાં એ તણાએ;
દેખે દયાળુ તો બહાર કાઢી મૂકે,
વૃક્ષ નીચે ઠરી શાંત થાએ.—વિષયની૦ ૪
એમ સદ્‌ગુરુ તણી દષ્ટિ જો નર પડી,
ભ્રમણપરંપરા તો જ છૂટે;
શાંતતટ હાથ લાગે ફરી પુણ્યનો
ઉદય જો થાય તો બંધ તૂટે.—વિષયની૦ ૫
ચેત ને ચેત નર નરક ખર કાં ચુંથે,
વીતી વેળા નહિ હાથ આવે;
વાસનાવસ્ત્ર મેલાં ત્યજી નાથને
'રંગ'ના પ્રેમથી નિત્ય ગાએ!—વિષયની૦ ૬
સાર નરદેહનો એજ શાસ્ત્રે કથ્યો,
[2]સુરિજનો એહમાં મોજ માણે;
જે મુખ રામ નહિ ધૂળ મુખ એ પડી,
શ્વાન સૂકર સમો જન્મ તાણે!—વિષયની૦ ૭

૧૪

આવ દિગંબરા દત્ત કરુણાકરા,
તુજ વિના ચેન નવ કાંઈ પડતું;
[3]ગેહઉદ્યોગમાં ચિત્ત નવ આ ઠરે,
વ્રેહના દુઃખથી નિત્ય રડતું.—ટેક.
ખાન ને પાન મન ઝેર સમ લાગતાં,
વસ્ત્ર વિભૂષણો પ્રેતભૂષા;

૧. કીડો. ૨. જ્ઞાનીઓ. ૩. ઘરધંધામાં.

ઉંચી અટારી ને મેડી સમશાનવત્
શૂન્ય ખાવા ધસે ભૂતવેષા !—આવ૦ ૧
ગાય વિણ વાછડું દીન જ્યમ બાપડું,
ચંદ્ર વિણ સૂતકી કાળી રાતી;
માત વિણ [1]તોક આક્રંદનો પાર નવ,
તું વિના દુઃખથી ફાટે છાતી !—આવ૦ ૨
કાષ્ઠ થઇ પાવડી પાંવની તુજ બનું,
[2]મૃદ્દ બની કેશ કાળા પખાળું !
દેહ બાળી બનું ભસ્મ ભીતિહરા,
અંગ પર જે ધરે તું કૃપાળુ ! !—આવ૦ ૩
મૃગ થઈ [3]વ્યાધથી દેહ વિંધાવું આ,
અજીન[4] થઈ બેસવા કામ લાગું !
શ્વાન થઇ મંદિરે નિત્ય ચોકી કરૂં,
દરસ વિણ આન નવ કાંઇ માગું ! !—આવ૦ ૪
હૃદયમંચક, કરી સાફ રાખ્યો હરિ,
પ્રેમજલ પાદ્યથી[6] પગ ધોઉં;
સત્યશૌચાદિપુષ્પે કરૂં અર્ચના,
બાળીને કામક્રુધ ધૂપ દેઉં !—આવ૦ ૫
દ્વૈત ભોજન ધરૂં પેય અઘ[7] આગળું,
[8]'રંગ' તાંબૂલ મુખશુદ્ધિ સારૂ;
દોડ ને દોડ જોગીવરા શ્રીધરા,
તુજ વિના જીવન લાગે ખારૂં ! !—આવ૦ ૬

૧૫

દરદીનું દરદ એક દરદી જાણી શકે,
આન મન દેખીને હાંસી આવે;

---

૧. બાળક. ૨. માટી. ૩. શિકારી. ૪. મૃગછાલા. ૫. ખાટલો, બાજઠ.
૬. ગંધાક્ષતાદિથી યુક્ત પગ ધોવાનું પૂતજળ. ૭. પાપ. ૮. વિષયાસક્તિ.

વેહની ઝાળ એક વિરહી પરખી શકે,
કલ્પના આનને અલ્પ નાવે.—ટેક.
રડી રડી આંખડી સૂજી થઈ રાતડી,
રાતડી જુગ સમી લાગે કારી;
નિંદ આવે નહિ જાગ ભાવે નહિ,
ઊઠબેસે તૂટી તંગ[1] મારી.—દરદીનું૦ ૧
આવ ને આવ અવધૂત દિગંબરા,
ક્યાં લગી અંત અનંત જોશે ?
કંથ વિણુ કામિની પંથ શે લાધશે,
માત વિણુ તોકગતિ શી જ થાશે ?—દરદીનું૦ ૨
આપું શું તુજને સર્વદાતા હરે ?
વિધિ હરિ હર કરે તુજ સેવા !
ધ્રુવ ઉપમન્યુએ આપ્યું શું ભૂધરા,
જે થકી પામિયા મિષ્ટ મેવા ?—દરદીનું૦ ૩
[2]શુષ્ક કાષ્ઠે હરિ પત્ર આણ્યાં ફરી,
રજકને રાજ દીધું અઘારિ[3];
સતીપતિ ઊઠવી[4] દુષ્ટ ભગ[5] ટાળિયું;
એકલો 'રંગ' કાં દીધ વિસરી ?—દરદીનું૦ ૪
કોટિ દોષે ભરી પૂર્ણ હું નરહરિ,
તુજ તણો જગ્તમાં દાસ કહાઉં;
માર કે તાર તુજ દ્વાર આવી ખડો,
લાજ જાશે [6]યદિ ખાલી જાઉં !—દરદીનું૦ ૫

૧૬

ઊઠને મૂઢ આલસ્ય નિદ્રા ત્યજી,
સમરી લે શ્રીહરિ ભાવભૂખ્યા;

---

૧. ટાંગ; પગ. ૨. મહારાષ્ટ્રમાં થઈ ગએલ દત્તાવતાર શ્રીપાદશ્રીવલ્લભ અને નૃસિંહસરસ્વતીની લીલાઓનું સૂચન છે. ૩. પાપનો નાશ કરનાર. ૪. સજીવન કરી. ૫ પ્રારબ્ધ; નસીબ. ૬ જો.

નરતનુ આ મળી પુણ્યકોટે કરી,
મુક્તિ લેને વરી, કરમફૂટયા.—ટેક.
[1]લાલ વેચી કરી કાચ લે જ્યમ કપિ,[2]
વિષ્ણુ મૂકી ક્યમ વિષય ખોળે?
ત્યાગી સુરસિંધુ[3] મૃગનીર વાંસળ ભમે,
અમૃત મૂકી કાં ગરલ[4] ઘોળે?—ઊઠને૦ ૧
અગ્નિ ઘૃતથી કદી શાંત દીઠો નથી,
વાસના ભોગથી નવ વિરામે;
[5]વિરતિવારિ થકી વાસનાદવ શમે,
શાંતિ સુખ સંયમે આપ પામે.—ઊઠને૦ ૨
[6]એકથી એક મૂવા મતિ જ્યાં ફરી,
પાંચથી શી ગતિ થાશે તારી?
ચેત રે ચેત જીવ પેખ શિવ અંતરે,
ભીતિ ભવ જે હરે મન્મથારિ![7]—ઊઠને૦ ૩
વારિબુદ્‌બુદ[8] સમી કાય ભંગુર[9] ઘણી,
ફૂટતાં વાર નવ અલ્પ લાગે;
કાળ ડાડો શિરે આયુ ક્ષણક્ષણ હરે,
વાયદો વણિકનો ત્યાં ન ચાલે!—ઊઠને૦ ૪
રાય ને રંક સહુ માટી ભેળા મળ્યા,
કર્દમે જઇ કળ્યા મૂઢ પ્રાણી;
જે નર જાગિયા, ભક્તિપંથે પળ્યા,
'રંગ' શિવમાં ભળ્યા વિબુધ[10] જ્ઞાની.—ઊઠને૦ ૫

૧૭

મૂળ સંસારનું મૂઢ મન માંકડું,
વિષયવૃક્ષે ભમે સ્વૈર ઘેલું;

---

૧. રત્ન. ૨. વાંદરો. ૩. ગંગા. ૪. ઝેર. ૫. વૈરાગ્યરૂપી પાણી. ૬. શબ્દથી મૃગ, સ્પર્શથી હાથી, એમ એક એક વિષયથી એક એક જણ. ૭. કામદેવના નાશ કરનાર. ૮. પાણીનો પરપોટો. ૯. નાશવંત. ૧૦. આત્મબોધવાન.

ના ઠરે એક પલ એકથી અન્ય પર,
દોડતું દિવસ ને રાત મેલું.—ટેક.
[૧]અદ્રિ કર પર ધરે, અબ્ધિ શોષણ કરે,
અગ્નિજ્વાળા ગળે સિદ્ધ કોઇ;
આભમંડળ ઉડે, [૨]આપ અમૃત કરે,
રાખ ચિંતામણિ રત્ન સોઇ.—મૂળ૦ ૧
[૩]કેસરી કંઠ કોઈ ઘંટ જઇ બાંધતું,
નાગને નાથ ઘાલે મદારી;
સ્હેલ છે ખેલ સહુ એહ બાજીગરી,
[૪]મનહરિબંધને સર્વ હારી!—મૂળ૦ ૨
મત્ત ગજરાજના દંત જીવતાં સહે,
[૫]મકરની દાઢથી કાઢે મોતી;
અલ્પ મન આગળે દાળ સીજે નહિ,
ભલભલાની મતિ ત્યાંહ રોતી!—મૂળ૦ ૩
[૬]હઠ અને રાજથી મંત્રલયસાજથી,
વ્રતજપાદિ થકી કોઇ મથતું;
તીવ્ર ઉપોષણે ઇન્દ્રિયો મથી ઘણી,
સાધના ફરી ફરી કોઈ કરતું.—મૂળ૦ ૪
ધ્યાન અભ્યાસથી [૭]વિરતિ અસિધારથી,
નાદસંધાનથી સુરતી જોડે:
ગુરુતણી સેવથી ઈશની મ્હેરથી,
મન તણાં મૂળ તો તેહ તોડે.—મૂળ૦ ૫
[૮]ઊર્મિ ઊઠે જરી બ્રહ્મસાગર મહીં:
ફેલતાં ફેલતાં નષ્ટ થાએ!
વૃત્તિ ખેચરી[૯] કરી નામરૂપ વિસરી,
'રંગ' રંગે હરિ કો સમાએ! !—મૂળ૦ ૬

---

૧. પર્વત. ૨. પાણી. ૩ સિંહ. ૪. મનરૂપી વાંદરૂં અથવા સિંહ અથવા ઘોડો. ૫. મગર. ૬. હઠાદિ યોગના પ્રકાર છે. ૭. વૈરાગ્યરૂપી તરવારની ધારથી. ૮. તરંગ. ૯. નિરાલંબ.

૧૮

વેણુ વાગે અલી! હૃદયકુંજે હરિ,
રાસ રમતા કરી વિવિધ લીલા;
બોંતેર સહસ્ર સાહેલી ટોળે કરી,
પ્રેમરસ પાઇને પીતા ઘેલા.—ટેક.

દશ લટકાં કરે ત્રણ ઠમકે ઠરે,
એક મુરતીબળે કા'ન ખેંચે;
વિવિધ વસ્ત્રો સજી ચોરાશી ફેરા ફરે,
મધ્યમાં કાળિયો નાચ નાચે.—વેણુ૦ ૧

એક નીચી નમે બીજી મધ્યે ભમે,
ત્રીજી આકાશમાં અધર ઉડતી;
એક વળી ચક્રમાં ફરી ફરી દોડતી,
એક તટસ્થ રહી હાસ્ય કરતી.—વેણુ૦ ૨

એક પ્રતિબિંબને જોઈને રાચતી,
એક આલિંગતી ખાલી છાયા;
એક વળી નાદમાં ભાન ભૂલી ભમે,
એક તેજે કરી બાળે કાયા.—વેણુ૦ ૩

[1]સ્વાન્તવૃંદાવને વૃત્તિગોપી મળી,
કાનુડો આત્મ નટરાજ ખેલે;
પલકમાં ખલક અનંત પેદા કરે,
મત્ત આનંદમાં 'રંગ' રેલે.—વેણુ૦ ૪

૧૯

ભેદમાં ખેદ અભેદ નિર્વાણ છે,
ભક્તિમાં શક્તિ સઘળી પ્રકાશે;
ભક્તિનાવે ચઢી ભક્ત ભવ ને તરી,
નિજ સ્વરૂપે હરિ તેજ થાશે.—ટેક.

---

૧. અંતઃકરણરૂપ વૃંદાવનમાં. આ આખા પ્રભાતિયામાં ટૂંકમાં શ્રીકૃષ્ણ અને ગોપીઓની લીલાનું આધ્યાત્મિક રહસ્ય વર્ણવ્યું છે.

કોટિ તીર્થો કીધાં પંચગવ્યો પીધાં,
મન તણો મેલ તોએ ગયો ના;
હંસ મોતી ચરે કાક વિષ્ઠા ગળે,
દૈવને દોષ દે મૂઢ નાના.—ભેદમાં૦ ૧
દર્દ અંદર થયું ઉપર ઓસડ કર્યું,
મન તણો મેલ કયમ તન ટાળે?
[1]અંધતમ કજ્જલે ના ટળે કો સમે,
દીપ પ્રગટયા વિના પ્રભ[2] ન થાએ.—ભેદમાં૦ ૨
ભ્રમ ભાંગ્યા વિના બ્રહ્મ નવ સાંપડે,
બ્રહ્મ જાણ્યા વિના ભય ન જાયે;
સંતસેવા વિના વાટ નવ એ જડે,
[3]માન મૂકયા વિના ભાન નાવે.—ભેદમાં૦ ૩
મન માર્યા વિના મુક્તિ ભેટે નહિ,
શાંતિ પામે નહિ સોડ તાણ્યે;
સત્યઅસત્યની જુક્તિ જાણ્યા વિના,
'રંગ' ભવપીડ તે કેમ જાયે? –ભેદમાં૦ ૪

૨૭

હોય દેવાંશી તે દેવને ઓળખે, ભૂત ભક્તિ કરે ભૂત કેરી;
કાગને મોતીડાં કંઠ નવ ઊતરે, નરક દેખી ચળે જીભ મેલી.–ટેક.
પતિવ્રતા હોય તે કંથને પૂજતી, વારવનિતા[4] વરે જાર દેખી;
ભકતને અન્ય ભગવાન વિણ નવ ગમે, દૂર દોડે ડરી દંભ પેખી.–હોય૦૧
સિંહશિશુ ગર્દભીદૂધ નવ તે પીએ, છો મરે ભૂખથી [5]નિબિડ રાને;
દેવપ્યાસી મને દેહદુગ્ધા નહિ, રીઝતો નવ કદી વિષયપાને.–હોય૦૨
ચંદ્રચકોરશું પ્રીત લાગી મને, તેહની ગત જતિ તેજ જાણે;
અન્ય મતિ મોહમાં અંધ થઇ આથડે, કીચડે કાચબો મોજ માણે.–હોય૦૩

૧. ગાઢ અંધકાર. ૨. પ્રકાશ. ૩. અભિમાન. ૪. વેશ્યા. ૫. ઘોર જંગલમાં.

[1]દ્વિજગણો [2]અર્ક દેખી મને રીઝતા, [3]ઉલ્લૂ ઓથે ભમે [4]તમવિહારી;
[5]સંસૃતિપૂજકો સંસૃતિમાં ભમે, ચોરને મન ગમે રાતી કાળી.–હોય૦૪
કો નમે નામને કો નમે દામને, ચામ દેખી મને કોઈ માતું!
જેહને જેહની સાથ લગની લગી, તેહનું મન તેમાંજ રાતું!!–હોય૦૫
નામ ને રૂપમાં સૃષ્ટિ સારી રમે, નામી અરૂપ છે દિવ્ય 'રંગા';
પાસ છે પ્રેમીને આઘે અધર્મીને, હૃદયમાં દેવ જો દિલ ચંગા!–હોય૦૬

૨૧

એક અક્ષર અવિનાશ વ્યાપ્યું બધે, તેજ તું તેજ તું વેદ બોલે;
આંખ ખોલી સખે દેખ અંદર હૃદે, શ્વાસશ્વાસે પ્રભુ કોણ બોલે?–ટેક૦
શુદ્ધ તું બુદ્ધ તું મુક્ત તું પ્રાણિયા, બંધને કાં પડે આપમેળે?
[6]અજ અવિનાશ અક્ષય બધે વ્યાપિયો, જળ થળે આપથી આપ ખેલે.–એક૦૧
શરીર મન ઇંદ્રિયોથી અતિ વેગળો, પંચભૂતો થકી ના ભમાએ;
સૃષ્ટિ મુજરો કરે સૃષ્ટિકર્તા તુને, [7]કુન થકી તુજની મોત ધાએ.–એક૦૨
જન્મ ને મૃત્યુ એ કલ્પના તાહરી, પાપ પુણ્યો ડરી પાસ નાવે;
ચંદ્ર ને સૂર્ય બે ગેંદથી ખેલતો, દિવસરાતી કરી જગ નચાવે!–એક૦૩
કોટિ બ્રહ્માંડ પેદા કરી પલકમાં, પલકમાં લય કરે આત્મ માંહે;
આદિ અંતે બધે એક નિર્મળ હરિ, મધ્યમાં નાટકી સ્વપ્ન સોહે.–એક૦૪
ઊઠ જાગ્રત થઇ સ્વપ્નસુખ પરિહરી, સદ્‌ગુરુપદ ગ્રહી જાણ 'રંગા';
મોહનિદ્રા ત્યજી જ્ઞાનજાગૃતિ વરી, આત્મધન સંગ્રહી ભવભંગા!–એક૦૫

૨૨

છો સુખે નિંદતા નિંદકો હરિ મને, લાજ મારી તને દેવદેવા;
ભક્તિમાં ભ્રષ્ટતા દેખશે દુર્જનો, ઉલટ આણી કરૂં તુજ સેવા.––ટેક.
સ્નાન ને ધ્યાનની વાત જાણું નહિ, પાઠપૂજા વિષે મતિ ન ચાલે;
વેદ ને શાસ્ત્ર ગમ દોડવું શા ગતે? સૂત્ર ખેંચે ત્યમ દેહ હાલે.–છો સુખે૦ ૧

૧. પક્ષીઓ. ૨. સૂર્ય. ૩. ઘુવડ. ૪. અંધારે ફરનારૂં. ૫. સંસાર.
૬. અજન્મા. ૭. આજ્ઞાથી.

હીન ને દીન પણ તાહરો શ્રીધરા, દત્ત જોગીશ્વરા દાસ કહાઉં;
શ્વાન શ્રીમંતનું માન પામે ઘણું, ત્વદ્યશોગાનથી ધન્ય થાઉં.—છો સુખે૦ ૨
ત્રિશૂલ કરમાં ગ્રહી ત્રિગુણ મમ સંહરી, 'હું અને માહરૂં' નાખ છેદી,
જ્ઞાનજલ ઘુંટડો પાઈ કરતુંબીથી, ચક્રથી ચક્ર ભવ નાખ ભેદી.—છો સુખે૦૩
મંત્ર માળા ગ્રહી પ્રણવ ડમરુ સહી, કર્મનાં ભૂતને દે ભગાડી;
શંખહુંકારથી ભસ્મ ભીતિ કરી, પાપ ને પુણ્યને દે નસાડી.—છો સુખે૦ ૪
કંઇક પંથે પળ્યા, કંઈક તુજમાં ભળ્યા, કંઇકનાં ગાન તે દેવ ગાતા;
'રંગ' ભિખારી ભારે થયો શું પ્રભો, કયાં લગી અંત જોશે વિધાતા?—છો૦૫

૨૩

શી કરૂં અર્ચના દત્ત દયાઘના? તું વિના કાંઇ નવ આન ભાસે:
દેહમંદિર વિષે આત્મ થઇ તું વસે, બુદ્ધિવૃત્તિ વિષે તુંજ કાસે[1].—ટેક,
શૂન્યમાં શબ્દ તું વાતમાં સ્પર્શ તું, તેજમાં રૂપ તું પ્રેમઘેલા;
[2]વારિમાં રસ થઇ પૃથ્વી ગંધે ભરી, રૂપરૂપે રહી કરત લીલા.—શી કરૂં૦૧
કોઈ નિર્ગુણ કહે સગુણ કો મન ધરે, ગુણગુણાતીત છે રૂપ તારૂં;
દ્વૈત અદ્વૈતની વાતથી વેગળું, સમરસે રૂપ તુજ દિવ્ય ન્યારૂં!—શી કરૂં૦૨
મોજું ચૈતન્યનું માનવી મન અણુ, નામરૂપે કરી નૃત્ય કરતું;
કોટિ રૂપો ધરી આપથી રાચતું, અંત [3]અબ્ધિ વિષે શાંત થાતું.—શી કરૂં૦૩
ખેલ ખેલાડી તું ગુપ્ત રૂપે રહી, જ્ઞાનદષ્ટિ વિષે પ્રગટ થાતો:
દેખીને સંતાકૂકડી તાહરી, વિધિ હરિ હર મને હરખ થાતો!—શી કરૂં૦૪
કોઇ સ્રષ્ટા કહે, કોઇ ભર્તા કહે, કોઈ સંહારથી શરણ લેતું;
સૃષ્ટિ સ્રષ્ટા તણું ઐકય નિહાળીને, કોઇ એકેશ્વરી ગાન ગાતું! શી કરૂં૦૫
બે નહીં એક ત્યાં શબ્દ કયમ નીસરે, વાણી વિરામતી આત્મદેવા;
હું અને તું તણી ગોઠડી ગુપ્ત થઇ, મૌનમાં 'રંગ' મન મિષ્ટ મેવા!!—શી૦૬

૨૪

આજ આનંદનું પૂર ઉરમાં વહે, છોળ બ્રહ્માંડમાં ના સમાએ;
ચિત્ત ચૈતન્યરૂપે થયું પલકમાં, ખલકનું નામ ત્યાં ના જણાએ.—ટેક.

---

૧. પ્રકાશે. ૨. જળમાં. ૩. સમુદ્ર.

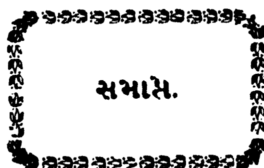
ચેત્ય ચૈતન્યનું નામ ના ત્યાં અણુ, ગેય ગાનારનું વ્યર્થ ગાણું;
એક અનેક રૂપે અરૂપી થયું, ઘટમઠે વ્યોમ જ્યમ ભવ્ય ન્હાનું.—આજ૦ ૧
મોજું અર્ણવ[1] મળ્યું આપ અર્ણવ થયું, નાચવું ના રહ્યું નામદરિયે;
તેડું જમનું ટળ્યું માન મનનું ગળ્યું, આપ પર પરવર્યું તેજઝડીએ.—આજ૦૨
શૂન્યમાં સહુ મળ્યું આપ અળગું રહ્યું, શૂન્યસાક્ષી લહ્યું આપ આપે;
બોલવું ના રહ્યું બોબડું સહુ કહ્યું, કો લહે શું થયું મૂળ છાપે?—આજ૦ ૩
ના થયું ના ગયું જેમનું ત્યમ રહ્યું, 'રંગ' કાંચન સમું ઘાટઘાટે;
ના લહી જાણવું આપ અંગે થવું, કાં વૃથા દોડવું સ્વપ્ન હાટે?—આજ૦ ૪

૨૫

વંદન

જે જે સ્થળે આ મન જાય મારૂં,
તે તે સ્થળે સદ્‌ગુરુરૂપ તારૂં !
જ્યાં જ્યાં મુકું મસ્તક હું ગુરો હે !
ત્યાં ત્યાં પદદ્વંદ્વ તારાંજ સોહે ॥ ૧ ॥

અવધૂતચિંતન શ્રીગુરુદેવદત્ત.

---

૧. સમુદ્ર.

ભજનાનંદી મુમુક્ષુઓને:—

		કિંમત.
૧	અવધૂતી આનંદ	રૂ. ૧—૦—૦
૨	આત્મચિંતન	,, ૦-૧-૬
૩	દત્તનામસ્મરણમ્ (સંસ્કૃત)	
૪	શ્રી દત્ત-પંચપદી (સાયં પ્રાર્થના)	
૫	શ્રીવાસુદેવનામસુધા (ગૂજરાતી અર્થ સાથે)	
૬	દકારાદિદત્તસહસ્રનામાવલિઃ (સંસ્કૃત)	

નંબર ૩ થી ૬ હશે ત્યાં સુધી અધિકારીને વિના મૂલ્યે પ્રકાશક પાસેથી મળી શકશે.

પુસ્તક મળવાનું ઠેકાણું:—

૧ અમૃતલાલ નાથાભાઈ મોદી

મોદીમાંચ,

નડીઆદ.

૨ ગુર્જરગ્રંથરત્ન કાર્યાલય

ગાંધીરોડ,

અમદાવાદ.

૩ મંગળદાસ રાયચંદ શાહ

કેસુર મામાનું ચકલું,

ભરૂચ.